

Orgaan van de „Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans”

Redactie: Parkstraat 44, Zaandam

Administratie: Jan Bestevaerstraat 2, Koog aan de Zaan

Verschijnt 3-maandelijks

Juni 1971 No. 38

Een prentenwinkel aan de Zaanse Schans

Het huis Rozengracht 1 uit Zaandam en het luchthuis uit Krommenie, in de echt verbonden, op de Kalverringdijk aan de Zaanse Schans verkeerden beide vóór hun restauratie in een zorgwekkende toestand. Zo triest, onttakeld en versleten, dat velen moeite hadden de kwaliteiten te onderkennen die ze toch echt wel bezaten om een verrijking te zijn van het assortiment houten huizen op de Schans.

Het Huis Rozengracht

Het huis Rozengracht, is gesticht omstreeks 1630. Het bezit gebombeerde korbelen en geprofileerde sleutelstukken in het skelet. In de gevel aan de Kalverringdijk toont het duidelijk zijn hoge leeftijd met gecanuleerd schothout en glas-in-lood vensters boven de dooddeur.

In de gevel aan het glop een uitgebouwde etalage, en de ingang van een negentiende eeuwse winkeltje.

Vanuit deze kleine winkel waar de toonbank weer op z'n oude plaats staat, is nu een doorkijk gemaakt naar de drukkerij die in het woonvertrek is ondergebracht. Van hier

uit is de schouw te zien met er onder een houten snuifer (een verlaagde rookkap, hangend in de schouw); de voorloper van de latere betegelde rookkap (woning Oostzijde) waaruit zich de bekende smuiger ontwikkelde. Dit type schouw was nog niet op de Schans vertegenwoordigd. Omdat de leeftijd van het huis 't toeliet dit type hier te reconstrueren en er een onaanzienlijk 20e eeuwse schoorsteenmanteltje ter plaatse zat, werd een copie gemaakt van het exemplaar uit de woning van de Heer A. Kwadijk in Jisp (Dorpsstraat 19). De kast naast de schoorsteen werd gered uit 't Meester Cornelispad nr. 17 (Zaandam).

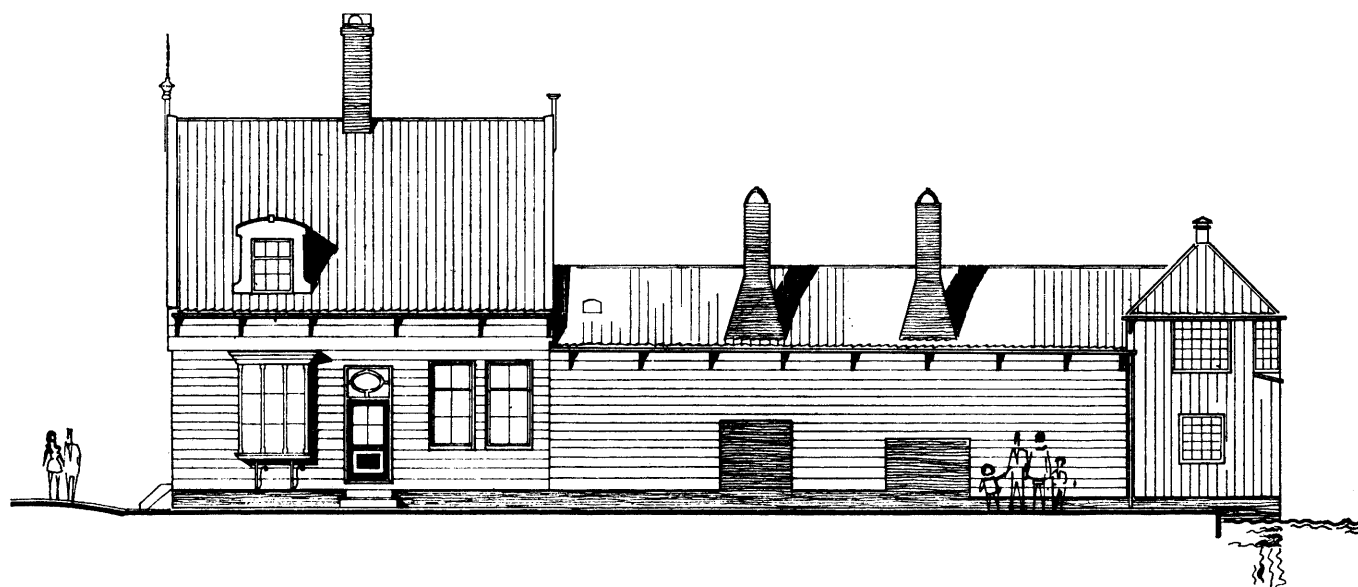
In de afhuiving met 18e eeuwse raam- en deurkozijnen uit het oorspronkelijke huis bevindt zich de keuken.

Op de plaats waar vroeger een kelder zat is nu de badkamer en het overige sanitair.

Een opvallend grote gemetselde waterbak van 2 x 2 m met houten deksel ligt buiten achter de afhuiving.

De kap van het huis was hoog en licht geconstrueerd, te licht

vervolg pag. 155

HUIS ROZENGRACHT

LUCHTHUIS - KROMMENIE

Het spookhuis aan de Rozengracht

Er is een tijd geweest, dat de Zaankanters geloofden in molen-geesten, spoken en aardmannetjes, zo schrijft de heer G. J. Bles Kz in zijn „Zaanse Volksverhalen en Legendes”. Omdat wij in dit nummer een beschrijving opnemen van Rozengracht 1, (Zaandam), laten wij hier een spookverhaal uit deze bundel volgen, zich afspeelend aan de Rozengracht (± 1825).

De tapperij en slijterij voor aan 't Dampad, had het nooit zo druk gehad. De één wist dit te vertellen, de ander dat en dan kwam er nog de nodige overdrijving bij. Het spookte in een huis aan 't „Soppiespad” (toentertijd sprak men nog niet van de Rozengracht, net zo min als men van Dampad sprak; voor dit pad werd de naam „Vermaningspad” gebezigd) en het huis was met geen mogelijkheid te verhuuren. Ja, zelfs voorbijgangers meenden in de late avonduren vreemde geluiden te horen en zetten er dan maar een stap op, om zo spoedig mogelijk uit de nabijheid van het spookhuis te komen. Doch niet alleen dit huis bleef onbewoond, ook de mensen uit de aangrenzende woningen waren vertrokken en verhuisd naar straten of paden, waar de buurt een rustiger verblijf opleverde.

Was 't te verwonderen, dat veler gedachten zich met dit huis bezig hielden, dat veler gesprekken het spookhuis tot onderwerp hadden! En dat die gesprekken in bovengenoemde slijterij en tapperij nog ietwat sterker geaccentueerd werden!

„Voor geen 10 gulden toe, zou ik een nacht in dat huis willen doorbrengen,” zei één der bezoekers.

„Tien gulden,” zei Piet Slop, „jongen, daar doe je nog al wat voor.”

„Zou jij dan het lef hebben, om als je 10 gulden in je handen krijgt, daar een nacht over te blijven?”

„Waarom zou 'k niet?”

„Hoor je lui. Piet Slop durft het aan om voor 10 gulden in 't spookhuis een nacht door te brengen; willen we botje bij botje leggen?”

„Ja, ja,” werd er van verschillende kanten geroepen, „we doen mee.” En het duurde niet lang, of de 10 gulden lagen op tafel.

Piet Slop kon zich er nu niet meer aan onttrekken.

„Ja, maar je begrijpt, dat ik daar niet zo de hele nacht kan lopen te ijsberen, ik wil er een stoel bij hebben, waar ik op zitten kan en een tafeltje.”

„Afgesproken, wanneer zal het wezen?”

„Nou, ik dacht vannacht maar, 't is nu zaterdagavond. Laten we afspreken, dat ik er om elf uur in zal gaan, zijn jullie er dan ook met alles wat ik nodig heb?”

„Best, en laten we dan zeggen, dat we je morgenochtend om 5 uur komen ophalen.”

Piet Slop begaf zich eerst naar zijn huis, waar hij de zoëven ontvangen guldens een veilig plaatsje gaf en tegen elf uur 's avonds was hij op het „Soppiespad” te vinden. De wind woei onwerig en de lucht was met wolken bedekt.

„Dat kon wel zwaar weer worden”, dacht hij, „maar ik ben niet bang. Ik heb nu eenmaal a gezegd, dan moet de b er maar op volgen”.

Bij het spookhuis vond hij zijn kornuiten, de één met een tafeltje, de ander met een stoel, een derde met de nodige „schnaps”, om de nacht door te komen. Zelf had hij voor kaarsen gezorgd, om niet voortdurend in het duister te moeten zitten. Toen alles in de kamer was neergezet en hij de nodige handen had geschud van de kameraden, die hem „sterkte” toewensten, deed hij de buitendeur weer dicht

met de verzuchting: „Ik heb nu 6 uur voor de boeg, wat zullen die 6 uur mij brengen?”

Hij stak een paar kaarsen op, zette de een op tafel en ging met de andere brandende kaars op verkenning uit. Twee bedsteden; in de hoek van de kamer een opgang naar boven, een kamertje en een keuken achter de woonkamer en een buitendeur, die vermoedelijk op het achtererf uitkwam.

Nu hij zich voldoende georiënteerd had, kwam hij weer terug in de aan het pad gelegen kamer.

Meermalen mompelde hij – blijkbaar om zichzelf enige moed in te spreken: „Ik ben niet bang”.

Hij schonk zich een glaasje in en keek naar buiten. Niets en niemand was er te zien, de omwonenden hadden zich blijkbaar reeds allen ter ruste begeven; over de sloot heen-turend zag hij in een huis aan het Vermaningspad een lichtje, klaarblijkelijk een patentolielichtje, dat dienst deed voor verlichting van een kamer, waarin vermoedelijk een kind sliiep. Nu en dan vernam hij enig geritsel, soms een kraak, maar verontrustend waren deze geluiden niet. Meer dan een uur verliep – toen plotseling woei de buitendeur open met een harde klap en door de ontstane trekking vielen de beide brandende kaarsen om en doofden uit.

Piet liep naar de deur, deed ze weer dicht en slaagde erin de beide kaarsen weer aan te steken. Na enige minuten scheen het hem toe, dat in plaats van buiten, de wind binnens-kamers woei. Zelfs zonder dat de buitendeur werd open-geworpen, vielen wederom de kaarsen op tafel en was op-nieuw de kamer in duisternis gehuld. Piet deed zijn best de kaarsen weer aan te steken – 't was vergeefse moeite. Dan maar een paar andere kaarsen. Ja, dat lukte. Maar nauwe-lijks verlichtten de kaarsvlammetjes de holle kamer of . . . knal! daar sprong de buitendeur ten tweede male open en ogenblikkelijk was 't weer donker in de kamer.

„Wel, jandorie!” zei Piet, „dat zal me niet meer overkomen.”

En nadat hij de deur had gesloten, plaatste hij het tafeltje vlak bij de deur, zette de stoel met de rugleuning tegen de deur aan en ging er vervolgens op zitten. Hij slaagde er in de kaarsen weer aan te steken en schonk zich nog maar eens in. Duidelijk hoorde hij de klok van de Oostzijdertoren één uur slaan – 't scheen hem toe, dat het onweer, dat dreigde, niet kwam opzetten.

Opeens was 't alsof hij naast zich hoorde zuchten. „Ver-beelding is erger dan de derde daagse koorts”, sprak hij tot zichzelf. „Laat me er nog maar één nemen”. Boven op zolder hoorde hij lopen, voortdurend heen en weer, nu eens was 't alsof hij 't geluid vlak boven zich vernam, dan weer verwijderde het geluid zich in de richting van de keuken. Wat was dat? Hoorde hij daar niet duidelijk het gerammel van een ketting, die langs de grond van de zolder gesleept werd?

Een ijskoude wind woei hem in 't gezicht, natuurlijk met het gevolg, dat de kaarsvlammen werden uitgeblazen. En op het moment, dat hij pogingen in 't werk stelde om op-nieuw licht te ontsteken, vernam hij een jammerkreet, die hem het bloed in de aderen deed stollen.

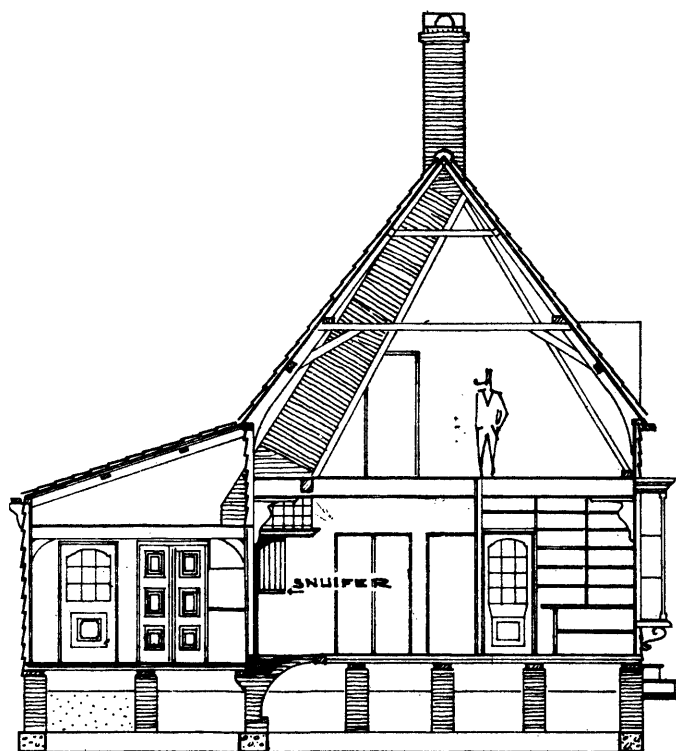
Alsof deze kreet het sein was voor nieuwe bezoeken, leek het hem thans toe, alsof de kamer met allerlei verschijn-ningen gevuld was. Hier kraakte het, daar ritselde het, uit de hoek van de trap kwam geschuifel, al nader en nader, de bedsteedeuren openden zich langzaam, hij vernam het ge-luid van murmelende stemmen, dan een diepe zucht, plotse-ling een tik tegen z'n wang.

Piet schreeuwde de holle kamer in: „Moet je mij hebben? Ik sta je hoor, ik ga niet uit de weg.” Een gelach als van tientallen mensen tegelijk, was het antwoord. De tafel voor hem scheen te bewegen, aan de poten van z'n stoel werd gewriemeld en het leek wel, alsof hij van z'n plaats werd geduwd.

Hoor, werd daarboven gedanst? Tal van voetstappen vernam hij, kris-kras door elkaar. En wederom een onmenselijke kreet, die hem door merg en been drong. Koude rillingen liepen over z'n rug, hij klappertandde op z'n stoel, maar . . . hij bleef zitten. Tijd en gelegenheid om de kaarsen op te steken, had hij niet, zijn aandacht werd geheel in beslag genomen door 't geen er om hem heen gebeurde. Waren het spoken, waren 't verschijningen? Hij kon er geen antwoord op geven, want hij zag niets in 't nachtelijk duister, waardoor hij omringd was.

Toen was 't, alsof alles, al het onzichtbare, al het onzegbare,

langzaam, voet voor voet naar de buitendeur toekwam. 's Morgens vijf uur probeerden zijn kameraads de deur te openen, waarin ze niet slaagden. „Het is, alsof er een zwaar voorwerp tegen aan ligt,” zei één van hen, „nog eens proberen, jongens.” En ja, een spleet, een kier, tenslotte ontstond een nauwe opening, waardoor één hunner zich heen wong. Toen hij binnen was, zag hij de oorzaak, waardoor het kwam, dat ze de deur niet hadden kunnen openen. De tafel stond er voor en de stoel en op die stoel, Piet, met z'n hoofd voorover op tafel liggend. De fles lag op de grond, helemaal leeg. Nadat hij alles iets had weggeschoven en de anderen had binnen gelaten, slaagden ze er in Piet, die bewusteloos op tafel lag, weer enigermate bij te brengen. Piet's haar was in één nacht tijds geheel wit geworden. Ze brachten Piet naar huis en 't duurde nog wel enige dagen voor Piet in staat was zijn kameraden verslag te doen van hetgeen hij in die nacht in het spookhuis had ondervonden.

DOORSN. ROZENGRACHT

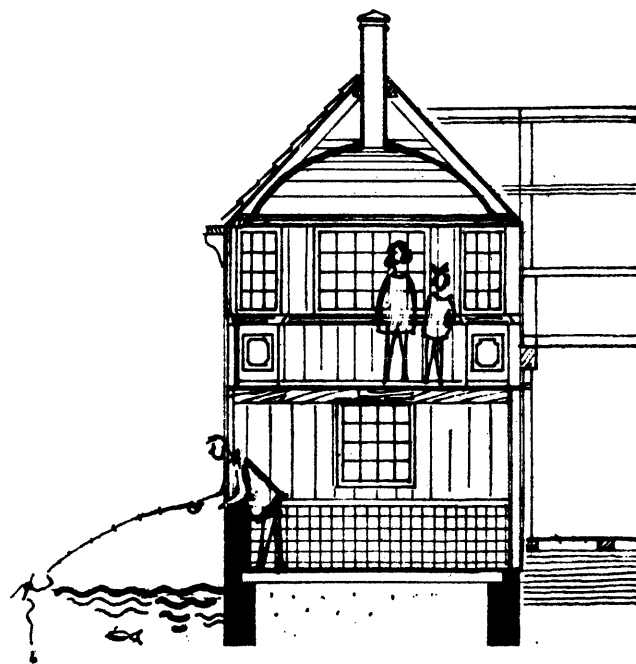
om de zware schoorsteen te dragen zodat de eiken krommers alle geknakt en gescheurd, nu extra versterkt met z.g. kreupele stijlen en gesmede beugels hun moeizame werk weer voor jaren kunnen verrichten.

Het grote slaapvertrek op zolder krijgt licht door een dakkapel waarvan het lijstwerk afkomstig is van het Dampad, een huis schuin tegenover de oude standplaats van de winkel.

Smalle doorgangen op begane grond en zolder vormen de verbinding met 't luchthuis uit Krommenie.

Het Luchthuis uit Krommenie

Dit langgerekte huis, ruim 16 m lang en nauwelijks 3,5 m breed omvat beneden een huiskamer, keuken en een walhuis. Boven zijn zolderkamers met op het eind een prachtige Zaankamer die echter nooit de Zaan gezien had, omdat Krommenie nu eenmaal niet aan de Zaan is gelegen.

WALHUIS & ZAANKAMER.

„'t Zaankamertje” heeft een houten kruisgewelfje, vensters naar alle kanten, kastjes en een bedstede, alles sierlijk gedetailleerd in de trant van die rijke tijd; midden 18e eeuw. Dezelfde zorgvuldige detaillering in de huiskamer beneden, waar een smuiger tegen een betegelde wand, geflankeerd wordt door wandkastjes die de gehele onderwand beslaan.

't Luchthuis uit Krommenie is een restauratie-proefstuk geworden waarbij achteraf de vergelijking met 't oorspronkelijke werk nog te maken is, omdat nog steeds aan de Noorderhoofdstraat het origineel in spiegelbeeld staat. Het bleek onmogelijk met de vele eigenaars (een groep van vijf) tot overeenstemming te geraken. Na lang getrek over het lange huis werd tot reconstructie besloten. Voor architect en aannemer een uitdaging tot nauwkeurigheid!

C. de Jong
De Rijp

GOED JAARS ENDJES

Voorheen bouwde men, als men een goed jaar in zaken had, weer een eind aan de (houten) woning. Zulk een verlengstuk noemde men een „Goedjaarsend”.

* Een gift van f 2500

Onze voorzitter mocht bij de opening van de Zaanse vestiging van Peek & Cloppenburg aan de Gedempte Gracht in Zaandam een gift van f 2500,— in ontvangst nemen.

De cheque was „verpakt” in een copie van een Zaanse huisje, dat van achteren de vorm had van een kasregister.

De voorzitter vroeg en verkreeg het woord op deze openingsbijeenkomst en heeft uitdrukking gegeven aan zijn grote vreugde. Hij maakte tevens van de gelegenheid gebruik om het streven van de „Vereniging Vrienden” nog eens extra te belichten.

* Weer een Schipper op „De Schans”

Dit jaar hoopt de heer L. G. Woltheus met de rondvaartboot „De Schans”, de bezoekers de Gortershoek en de Zaanse Schans van de Zaan af, te laten zien. Het wordt een uurdienst, zodat de rondvaart ca. drie kwartier bedraagt. Kaartverkoop in de theekoepel van de Zaanse V.V.V.

* Noorderhuis en d’Mol (Zaandijk)

De restauratie van deze twee koopmanshuizen vordert gestadig; twee verschillende aannemers-bedrijven houden zich ermee bezig. Er is trouwens enige ruimte tussen de beide panden. Als bijzonderheid kan nog worden vermeld, dat in onderscheiding met vele andere huizen aan de Schans er niet veel nieuwbouw nodig is. En doordat het hout veelal nog in goede staat verkeert en door een nieuwe werkwijze zal de restauratie vlugger verlopen dan gedacht was.

Verwacht mag worden, dat voor de bouwvacantie de huizen uitwendig geheel dicht zullen zijn. Daarna moet er inwendig nog heel wat gewerkt worden. Dat zal dan nog wel een jaar duren.

* Het „huis van Bes” Zaandam

Het staat nu wel vast dat het z.g. huis van Bes, staande aan de Hoogendijk te Zaandam, hoek Lage Horn, ingericht zal worden als kantoor en archief van de Gemeentelijke Heemkundedienst.

Een grondige restauratie, zowel inwendig als uitwendig, zal eraan voorafgaan.

* Overtoom 56 (Westzaan)

In No. 28 van december 1968, werd nog de verwachting uitgesproken dat dit fraaie herenhuis uit 1729 kon worden herbouwd ten noorden van het Zeilemakerspad.

De sloop is nu nagenoeg voltooid en het materiaal dat vrijkomt – het huis is grotendeels in steen opgetrokken maar heeft een houten skelet – wordt met supervisie van „Zaans Schoon” zoveel mogelijk opgeslagen voor eventuele herbouw. Maar daar de steun van particuliere zijde, waarover toen werd geschreven, is uitgebleven en er voorlopig in de Zaanse Schans nog zoveel te doen is, zal herbouw nog wel tot het gebied van de wensdromen blijven behoren.

* Personalia

De heer S. Honig, voorheen Zeilemakerspad 3 is verhuisd naar Arnhem. Hij was reeds een jaar werkzaam in het Openlucht-Museum aldaar.

De heer Jb Kaal, bestuurslid van onze vereniging en moleenaar van „De Zoeker” is gekozen in het Algemeen Bestuur van de vereniging „De Hollandse Molen”.

NIEUWE LEDEN

Ook nu weer mogen wij een groot aantal nieuwe leden welkom heten. Het zijn er 22.

Amsterdam: De Heer H. Goosen; Mevr. E. K., van Ginkel-Douma. **Castricum:** Mevr. J. M. Padt van Wisse; Mevr. H. C. Rommel-Plas. **Deventer:** De Heer en Mevr. Dr. A. Wassenbergh-Clarijs. **Epe:** Mevr. L. Scheffer-Pater.

Ermelo: Mevr. Van Wijk. **Haarlem:** Mevr. P. C. Koelemij-Wulfraat. **Haren (Gr.):** De Heer J. L. Ploeger. **Jisp:** De Heer Drs C. A. Woudt. **Koog a/d Zaan:** Mevr. T. Bles; De Heer P. Bles. **Papendrecht:** Mevr. G. Dierdorp-Bakker. **Utrecht:** Mevr. H. de Vries-Betlem. **Westzaan:** De Heer J. J. Kuyt; De Heer D. Schoen; De Heer N. J. Heermans. **Wormerveer:** De Heer P. Gorter; De Heer A. van Noort. **Zaandam:** De Heer P. P. Grotenhuis. **Zaandijk:** Mej. T. Maljers. **Zwolle:** Mevr. C. van Limburg-Verweel.

BERICHTEN

ACCEPT-GIROKAARTEN

De accept girokaarten zijn inmiddels verzonden. Reeds stromen de betalingen bij onze penningmeester binnen. Wel een bewijs hoe deze betalingswijze door onze leden op prijs wordt gesteld. Voor zover u nog niet gereageerd hebt, doen wij bij deze een beroep op u.

PUZZEL

Puzzels Zaanse Schans zijn, zolang de voorraad strekt – alleen nog verkrijgbaar bij de parkeerwachter en op het kantoor V.V.V. aan de Schans.

ORNAMENTEN MAP

Tengevolge van de prijsstijging, is de ornamentenmap-Zaanse houtbouw niet meer via onze vereniging verkrijgbaar.

KERSTKAARTEN

Met dank aan degenen die voorlopig bestelden moeten wij mededelen dat wij gezien de geringe deelname, van deze uitgave moeten afzien.

ADRES SECRETARIAAT

Nogmaals maken wij erop opmerkzaam dat het adres van onze vereniging is

Jan Bestevaerstraat 2, Koog a/d Zaan

Vereniging „Vrienden van de Zaanse Schans”

Opgericht 1 oktober 1961

Goedgekeurd bij K.B. van 16 augustus 1967

Secretariaat: R. de Hoog, J. Bestevaerstr. 2, Koog a/d Zaan

Penningmeester: D. de Boer Ezn.,

Evertsenstraat 1, Wormerveer

Postgiro 742899 ten name van:

Penningmeester Ver. Vrienden van de Zaanse Schans,
Wormerveer
